

Áts András

Töprengések végső kérdésekről

(II. rész)

Miért olyan világot teremtett Isten, amelyben ekkora szerepe van a bűnbeesésnek?

Van olyan értelmezési lehetőség is az Ó- és Újtestamentumnak, amely szerint nemcsak Isten váltotta meg az embert, hanem az ember is megváltotta Istent. Vagyis a bűnbeesés tükörképe a megváltásnak, a megváltó halálnak. Azáltal ugyanis, hogy az ember a maga vallásos hitével vagy mitikus képzeletével megteremtette a bűnbeesés mítoszát, magára vállalta a felelősséget azért, hogy a gonosz belekerült a teremtett világba. Másképp: magára vállalta a felelősséget, amely Istent terhelné, ha ő teremtett volna olyan világot, amelyben eleve jelen van a gonosz. De miért vette volna magára ezt a terhet az ember?

Sokkal rosszabb olyan világban élni, amelyben a gonosz titokzatos és érthetetlen erői száguldoznak, mint magunkra vállalni egy világosan megfogalmazott és körülhatárolt büntudatot.

Érdekünk, hogy hihessünk egy erős és tökéletesen jó Istenben, akinek semmi köze sincs a világban levő gonoszhoz. A bűnbeesés hitével az ember felmentette Istent azon vád alól, hogy egy tökéletes és jó világ helyett a szenvedés és a halál világát teremtette meg.

A gonosz Istentől függetlenül, Isten akarata ellenére jelent meg a világban, ezért van remény arra, hogy Isten legyőzi a gonoszt, és megvédi tőle az embert. Így az emberiség végül is megszabadulhat a gonosztól.

Ha a gonoszt emberi tett hozta be a világba, akkor eredendően nem volt benne. Így normális állapotában a világ az ártatlanság, a harmónia, a szabadság világa. A ma tapasztalt idegen világ, a szenvedés és a halál világa csak átmeneti, csak ki kell várni, amíg újra helyreáll az eredeti harmónia.

A bűnbeesés története és mítosza átalakította a természetes rosszat morális rosszá. Átalakított egy kényszerű szenvedést, amellyel szemben tehetetlen volt, egy tőle függő, ellenőrizhető szenvedéssé. Átalakította a természetes rosszat (szenvedést, szárazságot, háborúkat, járványokat, betegséget, halált) erkölcsi rosszá, az ember bűneinek, bűnös voltának következményévé.

Amikor a bűnbeesés drámáját összekötöttük Jézus kereszthalálával, és beillesztettük a megváltás drámájába, az eredendő bűn felmagasztosult. A hagyományos katolikus teológia „boldog bűnről” beszél, amely „ily nagyszerű megváltót érdemelt”. A történelem elején az ember leveszi Isten válláról a gonoszért való felelősség terhét, majd a történelem végén Jézus megszabadítja az emberiséget ettől a tehertől, a biztonságot, a szabadságot és a remény légkörével veszi körül az embert.

A bűn és a büntudat hasznos volt, mert csökkentette az ember szorongását, amely ebben az idegen világban kínozza, továbbá megmagyarázta a gonosz jelenlétét, és bizonyos fokú ellenőrzést is adott az ember kezébe a szenvedés és a halál fölött. Ennek a megoldásnak hátránya, hogy a bűn és büntudat terhe mégiscsak nyomasztja az ember lelkét. Az Egyház pedig aktívan „rájátszott” erre a rossz érzésre: Isten földi helytartójaként teljes monopóliumot alakított ki a bűn, a bűnbánat, a jóvátétel, a feloldozás és a megváltás folyamata felett. Az embereket a bűn taposóalmába kényszerítette, képviselői sokszor saját céljaikra fordították a büntudatnak ezt a mechanizmusát. A protestantizmus hiába lázadt ez ellen, különös módon még tovább növelte a bűn terhét az emberek lelkében. Túlhangsúlyozta az eredendő bűn feloldhatatlanságát, mondván, e bűn alapjaiban rontotta meg az emberi természetet, s kizárta, hogy az ember megváltsa önmagát, vagy jócselekedeteivel javítsa megváltásának esélyeit. „Egyedüli megoldás a fenntartás nélküli hit Jézusban és az ő megváltó hatalmában.”

Erasmus szembeszállt Lutherrel, és azt állította, hogy minden egyes ember csak saját bűne által bukhat el, és semmiképpen sem az eredendő bűn által. A katolikus egyház Luthernél több teret hagyott az emberi cselekvésnek és jó szándéknak. A keresztség szentsége meggyengíti az eredendő bűn és a Sátán hatalmát az ember felett. Az ember számíthat a szentek és az egyház intézményeinek közvetítő szerepére is. Bár nem válthatja meg önmagát, nem szerezheti vissza ártatlanságát, példás magatartásával és jótetteivel javíthatja esélyeit arra, hogy Krisztus kegyelme megváltja. *Dietrich Bonhoeffer* protestáns teológus szerint „tisztességtelen dolog az embert először bűnösnek és érdemtelennek bélyegezni, büntudatot kelteni benne azért, hogy aztán jobban lehessen neki prédikálni Isten kegyelmét”.

A modern teológusok jelentős része elveti az eredendő bűnről szóló tanítást. A bűnt nem lehet örökölni. Az emberek nem rabszolgái egy hajdani, mitologikus eredendő bűnnek. Ez viszont nem jelenti azt, hogy a bűn fogalmát is kizárnák az ember világából. Keressétek az Isten Országát című hatkötetes munkájában *Bulányi György* így ír erről: Jézus erről az ősbűnről, az áteredő bűnről említést sem tesz. Még magát Ádámot sem említi.

Paul Tillich protestáns teológus az ember szabadságával kapcsolatban fogalmazza meg a bűnbeesésről vallott nézeteit. Az egzisztálni, létezni ige eredeti töve az *existere*, ami annyit jelent, hogy kiemelkedni, kimagasodni. Kimagasodni, de miből? Válasza: A nemlétből magasodunk ki, a semmiből magasodunk ki. Az ember köztes helyzetben van. Nem nyeli el a nemlét, a semmi,

de nincs teljesen a lét tartományán belül sem. Az ember a lét és nemlét keveréke, egyszerre van belül és kívül a végtelenen. Az ember szabad teremtmény, de szabadsága csak véges szabadság. A természet véges szükség-szerűség, Isten végtelen szabadság, az ember pedig véges szabadság. Az ember az isteni létnek, a tökéletességnek és végtelenségnek csak a lehetőségét birtokolja, a valóságát nem. Megteremtődésének pillanatában elveszíti isteni lényegét. A bűnbeesés mítosza tulajdonképpen ezt az isteni lényegből az emberi létezésbe való átmenetet írja le. Ez az átmenet egyszerre tragikus szükség-szerűség és személyes felelősség. Ha viszont szükség-szerű volt ez az Istentől való elidegenedés, akkor hogy is lehetne felelős érte az ember?

Az ember felelősséggel bíró lény, mert egyfelől hiába határozza meg létét a kozmikus és tragikus szükség-szerűség, mégis dönthet, választhat, cselekedhet, és ezáltal felelőssé válik minden következményért. Másfelől viszont felelős és bűnös az ember azért is, mert nem tesz meg minden tőle telhetőt annak érdekében, hogy létét, potenciális lényegét a lehető legnagyobb mértékben megvalósítsa. Ádám és Éva az álmodó ártatlanság állapotában, az Édenkertben úgy dönt, hogy az emberi léte-zést választják az álombeli állapot meghatározatlan lehetőségeivel szemben. E szabad választással felelő-sökké és bűnösökké is váltak. Az ember bűnössé válik, mert nem tudja igazán és maradéktalanul megvalósítani választásának lehetőségeit, a maga szabadságát.

Az ember szabad lény, aki a nyelv és a beszéd birtokában ki tudja beszélni magát az adott helyzet rabságából, ha ez nem mindig sikerül is neki. Szabad lény, mert képes rákérdezni a világra, bár lehet, hogy néha rossz kérdéseket tesz fel. Szabad lény, mert képes a dolgokat mérlegelni, és képes dönteni, bár nem mindig van bátorsága ahhoz, hogy valódi és igazi döntéseket hozzon. Szabad lény, mert képes az adott világon túl más világokat teremteni, bár néha hiányzik a teremtéshez szükséges ihlete és akarata. Szabad lény, mert képes ellentmondani önmagának és önmaga lényegbeli természetének, bár rabjává eshet ösztöneinek és természetének. Szabad lény, mert még önmaga szabadságával szemben is szabad, vagyis feladhatja emberségét, amelynek lényege a szabadság.

Az ember úgy is követhet el bűnt, hogy elveszti önmagát. Az ember tökéletesen összpontosított, tudatos és gondolkodó lény, képes megismerni önnön helyzetét a világban, és ezáltal az autonómia magas fokát érheti el. De el is mulaszthatja ezt, s ekkor szétzilálódik a személyisége, ő maga tárgyiasul, és a fizikai világ törvényei határozzák meg. Az ember a hitetlenség által is bűnbe eshet, azáltal, hogy elveti Istent mint önnön létének központját. Vagy bűnbe eshet a gőg által, azáltal, hogy önmagát emeli a világ középpontjává. De bűnbe eshet a mohóság által is, azzal, hogy megpróbálja az egész világot bekebelezni, behabzsolni. Az ember bűnbe eshet azáltal is, hogy képtelen a teljes életre, képtelen arra, hogy teljes mértékben jelen legyen ebben a világban, hogy az idő folyását úgy élje meg, mint „örök most”-ot. Amikor a mulandóság fenyegeti, megpróbálja minél több mulandó dologgal feltölteni a pillanatot, elképzeli, hogy élete tovább folytatódik az idő végezte után is, és hogy élete vég nélküli, bár nem örökkévaló. Ez bűnös és hiábavaló kísérlet arra, hogy örök életre tegyen szert,

ahelyett hogy bátran elfogadná önmaga véges szabadságát, ennek tragikus behatároltságával és nagyszerű lehetőségével együtt. Az ember vétkezhet azáltal is, hogy elveszíti a maga helyét a világban, az örökkévalónak képzelte „itt”-ben, és a világot térbeli esetlegességgé éli meg. Végső otthonra vágyik, pedig nincs végső otthona a földön. Zarándok marad a földön, és végül az ő helye nem ismeri meg többé (Jób könyve). A bűn-kötés szerepet játszik az ember életében: egyfelől megvéd minket a természetes rosszal és egy idegen világgal szemben, ugyanakkor az idegen világnak, egy tőlünk független tragikus végzetnek is része. Nagy a kísértés arra, hogy az ember feladja a harcot, amelyet a benne levő isteni lényeg megvalósításáért folytat, annál is inkább, mert túlon túl könnyű kudarcot vallani. Az igazi megoldás a bátorság a léthez, a megváltásban való hit.

A bűn és a büntudat a lét megjelenési formája, mert az ember elkerülhetetlenül és tragikusan, minden választásában kénytelen egyetlen egyet választani lehetőségei közül, következésképpen meg kell tagadnia létének összes többi lehetőségét. Így ez ember azáltal válik bűnössé, hogy megvalósítja önmagát mint lehetőséget. Mivel a lét lehetőségeinek megsemmisítése elkerülhetetlen, így az ember nem is felelős ezért a bűnért. A szétszórtság és a feledés állapotában lehet rosszul is dönteni, ilyenkor szubjektíven is bűnös az ember, de ennek eredménye legfeljebb bátortalanság: határhelyzetekben nem mer elmenni a szakadék széléig, hogy még jobban megvalósítsa, kiteljesítse önmaga létét.

Büntudatunk kialakulásának okai között ellentétpárt fedezhetünk fel: az egyén és a közösség ellentétét. Az ember legfőbb hajtóereje az erősz, a gyönyör elve, amely a szexuális gyönyörtől a szeretet minden egyéb megélési formájáig terjed. Ugyanakkor a túlélés ösztöne azt diktálja, hogy szövetkezzen másokkal, éljen közösségekben. Am a közösségi életnek megvannak a maga követelményei. Ha egy közösség fenn akar maradni, össze kell hangolnia tagjainak cselekedeteit, kapcsolatait, mindenképp korlátoznia kell a tagok ösztöneit, amelyek alapvetően és maradéktalanul ki akarnak élgyni, s meg akarják szerezni vágyaik és étvágyuk tárgyait. Ha a közösség nem szabna határokat, mindenki háborúzna mindenki ellen a zsákmányért, s a közösség felbomlana. Valljuk be, néha nagyon nyűgösek vagyunk a közösségi elvárásokkal szemben, s ez büntudatként jelentkezik bennünk.

A mai – főként amerikai mintára kialakított – fogyasztói társadalomban megpróbálnak büntudat nélkül élni az emberek. A Sátán templomaiként meghatározott bevásárlóközpontok is ezt erősítik, és elutasítják a hagyományos kultúra elveit. A tömegtájékoztató – főleg a reklámok révén – a büntudatot a gyönyör elvével, a kötelességtudatot a jogtudattal, a mások iránti felelősséget az önmagunk iránti felelősségérzettel, az önkorlátozást az önkiteljesítés ideológiájával, a hagyományos munkaerőcsőt és aszkézist a fogyasztás hedonizmussal helyettesíti. Nem tudunk mit kezdeni a bűnnel és a büntudattal, és ennek a helyzetnek a kétértelműségéről már viccek is születtek: „Újabban furdal a lelkiismeretem amiatt, hogy furdal a lelkiismeretem.” „Szeretném jobban érezni magam azzal kapcsolatban, hogy jól érzem magam” (amerikai vicclapokból). „A lelkiismeret nagyszerű szolgál, de borzasztó gazda. Tulajdonképpen

olyan, mint az autókürt. Hasznos, ha veszélyt kell elhárítani, de ha beragad, akkor szörnyű blamázs” (Sidney Greenberg rabbi).

Úgy tűnik, hogy az eredendő bűn szintén az emberi történelem nagyszerű találmánya arra, hogy az embert valamilyen szinten feloldja, a bűnbánati gyakorlatokon keresztül megtisztítsa és megnyugtassa. Fontos következtetés az is, hogy Isten végtelen szabadsága és a természet véges szükségszerűsége között az ember véges szabadsága szükségszerűen feszültséggel jár. Ez azonban hasznos is egyúttal, mert bár így a bűn is bekerül az élet választási lehetőségei közé, ugyanakkor ettől válik felelőssé az ember élete. Ezért nem robot, hanem cselekvő, önmagáért és embertársaiért felelősséggel tartozó lény. Ha ezt a felelősséget nem veszi magára, akkor kerül igazán bajba, mert nem az eredeti bűn kárhozata vár rá, hanem a személyes rossz (kevésbé jó) döntéseinek a láncolata teszi őt embertelenné. Elveszíti szabadságát, és önként vállal rabigát, s ha van lélekvándorlás, akkor létrontásának az az ára, hogy valahonnan hátrábbról kell újrakezdenie a felkapaszkodást Isten felé, egy másik életben; ha pedig nincs, akkor marad a negatív eredmény: a világmindenség összértéke romlott általa.

Ha az ember nem veszi el önmagát, ha képes tudatosan megismerni önmagát, és ezzel a szabadság magas fokát megélni, akkor könnyű jónak lenni. Nem azért könnyű jónak lenni, mert rettegünk a büntetéstől, hanem azért, mert ez a szabadság kihívás a jóra, magáért a jóért érdemes jónak lenni, mert izgalmas kihívás a lehe-

tő legjobb döntéseket megkeresni, és életünket Vörösmarty Mihály szavaival értékelni: „Köszönjük, élet! Áldomásodat, Ez jó mulatság, férfimunka volt!”

Mi az élet értelme?

Hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy ha valami érthető, akkor ez egyben azt is jelenti, hogy annak a valaminek van értelme. Ez azonban nem mindig van így. Például arra a kérdésre, hogy mi az élet értelme, a ráció nem nagyon tud válaszolni. A boldogság fogalma könnyen meghatározható, a fogalom könnyen elhelyezhető az emberi érzelmek, létállapotok között, ám a boldogság célját, értelmét, hasznát már nehezebb meghatározni. Még nehezebb a dolgunk a világmindenséggel, a halállal vagy az étellel, ezek fogalmával, értelmével. A mai korban egyre nehezebb hinnünk abban, hogy életünknek és az univerzumnak van valamilyen önmagán túlmutató értelme, célja. Ha hirtelen nekünk szegeznék a kérdést, hogy mi az emberi élet értelme és célja, valószínűleg zavarodottan makognánk, válaszok helyett a határterületeken lavíroznánk.

Mi az élet kerete? Én magam vagyok a keret? A viszonyítási pont? Az élet célja az, hogy élhessek. Hogy életben maradhassak. De miért cél ez? Mert élni jó, élni kellemes? Vagyis a kellemesség állapota a cél? Vagy azért akarok életben maradni, mert meghalni vagy nem létezni rossz? Vagyis az élet célja a fájdalom és a szenvedés elkerülése? Vagy azért akarok életben maradni, hogy megismerhessem a világot? De miért fontos ez, miért cél az, hogy egy halandó megismerje a világot? Van valami tágabb keret, amelyen belül ez a megismerés fontossá, értelmessé válik?

Lehet, hogy más emberek szolgálata a cél? Embereké, akiket szeretek? Sokan e szolgálatban határozzák meg életük értelmét. A gyermekem az életem értelme, mondják. De akkor mi a gyermekem életének az értelme és célja, mi a gyermekem gyereke életének az értelme és célja? Ezzel csak elodázzuk a választ.

Mások abban látják életük értelmét, hogy egy ügyet szolgálnak, például az emberi jólét, a boldogság, az erkölcsi tökéletesedés, a szabadság, a demokrácia ügyét. Ezek fontos célok, de nem igazán jó válaszok. Mert bár biztosan jobb, ha mindenki jólétben, boldogságban és szabadságban él, de mi az értelme, célja ennek az életnek? A jólét, a boldogság, a szabadság élvezete? A jóléti társadalmak jómódú polgárai nem érzik föltétlenül értelmesebbnek az életüket, mint azok, akik elesnek ezek élvezetétől. A halál és a mulandóság pedig a szabadságban és jólétben leélt élet értelmét is megkérdőjelezi.

Az emberi élet értelme talán a kozmikus tudatba illesztve határozható meg. Az emberi életnek akkor és csak akkor van valamiféle haszna, ha a világmindenségnek mint egésznek a benső érté-

ke nagyobbá válik azáltal, hogy az emberi cselekedetek és tapasztalatok megtörténnek, mint amekkora akkor volna, ha minden más tényező változatlanlansága mellett ezek a cselekedetek és tapasztalatok sohasem történtek volna meg.

Az élet értelme az, hogy keressük az élet értelmét. Talán ez a válasz az, amellyel még tudunk valamit kezdeni, mert ha erről a keresésről lemondunk, azzal elveszítjük a szabadságunkat.

Úgy tűnik, akkor van az életnek értelme, ha létezésével az ember pozitív egyenlegű változást tud elérni a világban ahhoz képest, mintha nem létezett volna. Ám az élet értelmének keresése örök feladat marad, minden kor emberének választ kell találnia erre a kérdésre, újra meg újra. A végső igazság felé lépésenként haladunk, nincs egyszeri és azonnali válasz, dolgoznunk kell érte.

Miben is áll ezek után a megváltás?

Miután az eredendő bűnt, magát a bűnt és a bűntudatot is körbejártuk, megpróbálom megfogalmazni, hogy számomra miben is áll a megváltás. Már régóta tudjuk, hogy a keresztény egyházak megváltáselmélete meglehetősen ellentmondásos. Ez a megváltáselmélet egyrészt azt állítja, hogy a teremtő Atya túlcsonduló szeretetéből kezd bele a teremtésbe. Gondos Atyaként kiváló lakhelyet készít az ember részére az Édenkertben. Aztán vagy a Sátán, vagy az emberpár engedetlensége miatt feladja túlcsonduló szeretetét, megharagszik, kiűzi az embert a világba, és büntetésből nyakába önti a kínlódást, a szenvedést, a halált. Igaz, megígéri, hogy egyszer majd megváltót küld az emberiség számára. Aztán elküldi Jézust, a Fiúistent a földre, hogy magára vegye emberségünket, s ezen az úton megváltson minket. Mit is vett magára Jézus az emberségünkből? Minden következményt: magára vette a földi élet kínjait, szenvedéseit, és magát a megsemmisülést, a halált is mint végső sorsazonosságot. Korának emberei a társadalom törvényszerűségei szerint kínhalálra ítélik Jézust, a Megváltót. Végül is meggyilkolják, keresztre feszítik. Az Atyaisten ettől a kegyetlen mérszárlástól megkönnyebbül, elfogadja Fia véres áldozatát, és ettől kezdve új szövetséget köt az emberiséggel: az emberiség újra az Édenkert túlcsonduló szeretetének áramába kerül. Isten azzal az emberiséggel köt új szövetséget, amely legyilkolta egyszülött Fiát: jól ismerve az ölés tilalmának parancsát – hiszen evett a jó és a gonosz tudásának fájáról –, mégis embert ölt, s ezzel még tovább súlyosbította régi édenkerti vétkét. Az Atyaisten az emberiség eme bűnét megjutalmazta, éppén csak azt nem mondja, hogy így tovább. Jézus is méltó jutalmat kapott, Isten megmentette a halál, a megsemmisülés markából, feltámasztotta, és jobbára ültette, hogy második eljövetelekor ítéljen majd az emberek fölött. (Kit fog kárhozatra ítélni, ha egyszer mindenkit megváltott?) Jézus kínszenvedése mindenkit megváltott, Jézus szétaposta a megrontó kígyó, a Sátán fejét, a világ újra paradicsomi állapotba került. Minden ember bűnét megváltva, Jézus kiváltott minket a bűn szolgaságából. Ma, kétezer év múltával az egész világ paradicsomi békében és szeretetben él. Az állatok sem gyilkolják egymást, zöld növényeket legelésznek. Az ember Isten ragyogásának fényében, békében, szeretetben és harmóniában él a világgal. Nincsenek háborúk, nincs éhezés, nincs fajda-

lom, minden Isten mindenhatóságának felügyelete és kormányzása alatt működik.

Ilyennek ismerjük mai világunkat? Látszik bármiféle erkölcsi fejlődés a Jézus előtti korok emberének élete és a mai kor emberének élete között? Vagy csak változást észlelünk? Akkor csak egy-egy embert feszítettünk keresztre, ma már tömeggyilkos fegyverekkel embermiliókat is tudunk gyilkolni. Van olyan területe az emberi életnek, amelynek több értelme van most, mint Jézus kora előtt? Nem tűnik úgy, mintha nem történt volna megváltás, mintha még mindig a Megváltót váránk? Nincs-e igazuk zsidó testvéreinknek, akik mind a mai napig várják a Messiást? Az a sok-sok okosság, amit az előzőekben felsoroltam, vajon kiállja-e annak a válasznak a próbáját, hogy „az emberi életnek akkor és csak akkor van valamiféle haszna, ha a világmindenségnek mint egésznek a benső értéke nagyobbá válik azáltal, hogy az emberi cselekedetek és tapasztalatok megtörténnek, mint amekkora akkor volna, ha minden más tényező változatlanlansága mellett ezek a cselekedetek és tapasztalatok sohasem történtek volna meg”? Vajon Jézus élete kiállja ezt a próbát?

Hitem szerint Jézus élete kiállja ezt a próbát. Jézus valóban teljes sorsazonosságot vállalt velünk. A földi élet minden mozzanatát magára öltötte. Átélt a születés kínját, átélte szülei gondoskodását, de átélte korlátozásukat is, átélte a bűn kísértését, átélte a közösségteremtés örömét, és a meg nem értés, a megtagadás, az árlás kínját egyaránt, átélte a szenvedést, a halálfélelmet és a kegyetlen kínhalált. Élete nyomot hagyott a világmindenségben, más lett általa a világmindenség. Kétezer év során sok-sok ember áldozata, gondolkodása tartotta fenn azt a tudást, amelyet Jézus hozott közeink. Tanításának, gondolkodásmódjának hatása mind a mai napig érezhető. Biztosan más lett volna a világ nélküle, de vele biztosan nagyobb lett a világ benső értéke. Tanításának megváltó hatása átformálta az emberség életét. Hány és hány tiszta szívű emberben fakad fel búvópatakként a jézusi tanítás hűsége és ereje! Hány és hány embertársunk adta oda életét is, került sorsazonosságba Jézussal, hogy hűsége bennünket is újra és újra ösztönözzön erre a hűsésre! Jézusnak nem kellett kiengesztelnie az Atya haragját, hiszen azt sem tudjuk biztosan, hogy a bűn valóban olyan rettenetes dolog-e, lehet, hogy csak kevésbé jó döntés. Az Atyaisten dolga a teremtés, a szeretet túlaradásának kifejezése. Nem hiszem, hogy a világmindenség ilyen kis porszemét, mint amilyenek mi, emberek vagyunk, azzal tüntette volna ki, hogy felrúgja miatta a teremtés egészét, s történelmünkbe belenyúlva saját Megváltót rendel nekünk. Isten a teremtés folyamatának csúcására olyan élőlényt állított, aki rendelkezik mindazokkal az isteni tulajdonságokkal, amelyek ehhez az időbeli létezéshez szükségesek, ugyanakkor a földi lét minden fizikai és lelki következményét is hordoznia kell. Rajtunk is fordul, ahogy Jézuson is fordult, hogy mit kezdünk ezzel. Olyan ez, mint egy rejtett ajándék: ha keressük, van esély rá, hogy meglegjünk, ha nem keressük, akkor legfeljebb szerencsével találhatunk rá. Hitem szerint Jézus isteni személy, mert olyan hűséges tudott lenni az Atya ajándékához, hogy Isten fiává fogadta őt, megbízta azzal, hogy fogalmazza újra létünk értelmét, sőt adjon küldetést nekünk, hogy társai lehessünk ezen az úton.

Az ember azáltal vált istenképűvé, hogy Isten a saját képére és hasonlatosságára teremtette. Lelkünk, lelkiismeretünk, büntudatunk küzdelme önmagunkért könnyen tetten érhető. Lelkünk révén Isten személyesen költözött belénk, és nekünk elsősorban ebben a formában kell egyezsége jutnunk vele életünkről. Hitem szerint nem a nagy Atyaúristennel, hanem a személyesen bennünk lakó Isteni Egzisztenciával kell dűlőre jutnunk. Hiszem, hogy gondozott lelkiismeretünk folyamatos segítséget is nyújt ennek az egyezésnek a kialakításához, sőt azt is hiszem, hogy büntudatunk is elsősorban ehhez adott segítség, mert rendelkezik a jó és a gonosz tudásának ismeretével. Ami áldás és átok egyszerre, mert ha valamit elmaszátolunk, nem egészen tiszta döntéseket hozunk, ha mégoly jelentéktelen dolgokban is, akkor nem hagy nyugodni, újra meg újra próbál a helyes és jó döntések irányába terelgetni. Véleményem szerint nem kell a bűn béklyójában szenvednünk, egyszerűen csak használnunk kell azokat az eszközöket, amelyekkel Isten felszabadít minket. Élete folyamán az ember nagyon keveset változik, messze nem azt éljük át, hogy heroikus változásokon keresztülmenve életünk végére sátánfiakból szentek leszünk.

Hatalmas munkával is csak kis változásokat érhetünk el a tökéletesedés útján. Ez a lassú fejlődés alátámaszthatja a lélekvándorlás híveinek felfogását, mert több életen át a sok kicsi valóban sokra mehet, valóban érdemes és jelentős változásokat hozhat, sok-sok helyesen megélt véges életünkkel, szabadságunkkal előbb-utóbb valóban eljuthatunk a végtelen Isten végtelen szabadságának a közelébe.

Jézus útját figyelve számunkra is nyitva áll az út, csak bátornak kell lennünk, és mi is megváltóvá érdesülhetünk, hozzátehetjük a magunkét a világmindenség benső lényegének jobbításához. Ehhez nem kell kidobnunk mindent, ami az elmúlt kétezer évben kialakult; használjuk azt, ami segít ebben, hanyagoljuk el azt, ami gátol.

Az előzőekből az következik számomra, hogy a Teremtő Isten csak arra

képes, hogy túlcsoorduljon a szeretete. Nem hiszem, hogy teremtett volna poklot, afféle büntető- vagy megsemmisítő táborként. Abban is kételkedem, hogy létezik a személyes gonosz, a Sátán. Az emberi gonoszság persze létezik, ezt nap mint nap tapasztalhatjuk, akár magunkban is. De ha van Sátán, akkor van egy megoldhatatlan kérdés is: Mi történik vele, ha minden ember eljut a tökéletesedésre, és élete a jézusi megváltás paradicsomi állapotába kerül? A Sátánnak és az angyaloknak nincs fizikai testük, így nincs is olyan eszközük, amelynek felhasználásával tökéletesedhetnének. Ha volna Sátán, akkor örök kárhozatra lenne ítélve és teremtve. Ez hogyan hozható összhangba a szerető Isten képével? A mindenható Isten egyetlen örök kárhozatra ítelt teremtménye a Sátán lenne? Ez sehogy nem fér bele a mindenkit szerető és megváltani akaró Istenről alkotott elgondolásaimba.

Senkit nem akarok rávenni, hogy úgy gondolkodjék, mint én, mindenkit csak arra biztatok, járja a maga útját tisztességgel és szabadon. Nem vagyok sem bölcs, sem tudós; amit megfogalmaztam, csak makogás a kimondhatatlanról és megfogalmazhatatlanról. Nekem jó ezek szerint élnem, de tudom, hogy az én életem is csak egy kísérlet. Bízom a lelkem, a lelkiismeretem és a büntudatom vezetésében.

